

Elizabeth Ströker / Bilim Kuramına Giriş*
S o n u ç Bölümünün Düşündürdükleri

Çiğdem Demir

Güncel Önkal

Çalışmamıza konu olan Elizabeth Ströker'in "*Bilim Kuramına Giriş*" adlı kitabının "*SONUÇ :Yaşama Pratiğinin Bir Parçası Olarak Bilim*" bölümünde iki temel belirlemeden bahsedilebilir:

1.Yaşama pratiğinin bir parçası olarak bilimin ve bilim idesinin belirlenmesi, bilimsel kuramların eleştirilmesi, geçerliliğin denetlenmesinde baz sorunu konusundaki görüşlerin karşılaştırılması: Bu anlamda yazar Geleneksel Bilim kuramı savunucularından Popper ile Eleştirel Bilim kuramı savunucusu Habermas'ı ele alır.(Çiğdem Demir'in sunumu)

2.Yazarın tüm bunlardan hareketle kendi görüşleri ve vardığı sonuçlar(Güncel Önkal'ın sunumu)

(*) Çeviren: Doğan Özlem, Ara Yayıncılık, 1990, İstanbul

Elizabeth Ströker'in "Bilim Kuramına Giriş" adlı kitabının "SONUÇ :Yaşama Pratiğinin Bir Parçası Olarak Bilim" Bölümünde Kendi Görüşleri ve Vardığı Sonuçlar

Ströker, sonuç bölümünde (benim burada ele aldığım kadarıyla) yaşamın içinden çıkan ama elde ettiği bilginin değerlendirilişi bakımından , gündelik yaşam ilkelerine geri götürülemeyen "bilim"i oluşturan koşulları öncelikle eleştirel tavra tabi tutma tavrından yanadır.Şimdi bu tavrın ayrıntılarını sunmaya çalışacağım:

Bilgi her zaman bir amaca bağlıdır ve onun elde edilmesini sağlayan yöntemler, bilimsel kuramın ne olduğu hakkındaki bir anlayış tarafından belirlenir ve dolayısıyla her bilimsel kuram böyle bir anlayış doğrultusunda bilgi üretir.Ancak bilim kuramsal ve metodolojik olarak, kendisi üstüne düşemez.Ama Habermas buradan hareketle bilimin kendi ilgisinin niteliğini de, bu nedenle kendi içinde kalarak belirleyemeyeceğini söylüyor.Bu konuda yargı verme ve bilimin meşruluğunu onaylayacak bir yargıca gereksinim vardır.Ama bilimin kendisini aşan bu sorularla uğraşmak ve verilen yanıtlar onu yıpratmaya yönelik olmamalıdır.

Buradaki etik problem bilimin saf bilgi idesinde değil teknik kullanımından kaynaklanmaktadır.Öyle ki her türlü bilimsel etkinlik, dinsel normlar aracılığıyla kendini göstermesi bakımından, tarihsel ve toplumsal dünyaya, "önbilimsel dünya" ya bağımlıdır.

Duyusal algı içindeki bizler, saf algılanmış şeyler olarak "uzlaşımlar" bulmakta özgür değiliz.Yani duyusal algının kendisi uzlaşımsal değildir.Burada normlardan bahsetmek gerekirse bunlar ancak öznenin bedensel yapısı ve organlarının işlevselliği içinde temellenmiş şeyler olarak özgürce üzerinde uzlaşılacak olan özneler arası bilgi yapıcı kurallardır, bir bakıma kategorilerdir; yani önbilimsel normlardır.

Diğer yandan doğal dil de karşımıza tarihsel ve toplumsal oluşmuşluğa bağlı bir önbilimsel norm olarak karşımıza çıkar.Algı, özneler arası bilgi yapıcı kural ve normlar içinde bilgiye dönüşmesi açısından tarihsellik ve toplumsallıktan bağımsızdır. Ama aynı algı, dilsel yolla, yani bir doğal dil içinde düzenlenip ifade edilebilir olması bakımından doğal dilin tarihsellik ve toplumsallığından bağımsız olamaz.

Tüm bunlardan yazarın çıkardığı sonuç; algı ve doğal dilin özel ilgilerin etkisinde, uzlaşımsal keyfiliğin etkisine açık tutulmamasıdır.Bu yüzden, eleştirel rasyonalizm kendi baz önermelerinde uzlaşma önerisini yeniden gözden geçirmelidir. Habermas da ilgiden bağımsız olmayan tezlerini denetlemelidir.Her iki tarafın tezleri ancak bu şekilde ortak bir zemine çekilebilir.Burada ilginin yönlendirdiği şeyin bilimin kuruluşu ve yapısı olmadığı; tersine ilginin bilimin teknik kullanımı ve teknik yararı için yönlendirici olduğu belirtilmelidir.

Bununla birlikte Habermas'ın bilimi yorumlayışını yönlendiren bir etik ilgi olmuştur.Öyle ki ona göre ilgiler, eylemler ve tutumlar rasyonel ölçütlere dayanmalı , keyfiliğe

terkedilmemelidir.Popper'e özellikle bu yönde karşı çıkışı vardır.Bilimin argümanlarını ilgi ve tutumlara indirgemek, bilimi tamamen teknik ve toplumsal praksise bağlı kılmaya götürür.Bilim ve toplumsal praksis ilişkisini ele almayı üstlenen bir eleştirel refleksiyon, özgül bir ilgiden hareket ettiği sürece sınırlı ve şüpheli olmaktan kurtulamayacaktır.

Toplumun bilim aracılığıyla daha "human" hale getirmeyi ve insansal varoluşu bilim aracılığıyla daha katlanılabilir kılmayı isteyen kişi, bilimsel bilgi ilgisini teknik ve toplumsal eyleme bağlamayı, bilimi etiğin içine sokmayı ve bilimsel araştırmayı etik kararların isteğe bağlı alanına çekmeyi denemeye izinli olmamalıdır.

Bilim kuramının yanıt araması gereken açık sorular şunlardır:

- Bilimsel bilginin teknik eylem içinde araçsallaşmasına daha yakından basıl eğilmek gerekir?
- Bu araçsallaşma sürecini özellikle belirleyen şey nedir ve burada karşılaşılmaması kaçınılmaz ayırımlar hangi tarzda daha sağlam belirlenebilir?
- Kendisi bakımından ilgiden bağımsız olma ve ama bir eylemsel ilgi doğrultusunda araçlaşan bilimsel bilgi hangi normatif problemlere yol açar?
- Bir normatif kuram bu konuda hangi problemleri ele almayı üstlenebilir?

Oldukça bunalımlı olan bilim ve toplumsal teknik praksis "kuram ve karar" ilişkisini araştırmak isteyen kişi kendini ancak başlangıçta bulacaktır.Böyle bir kişi -Ströker'e göre- Habermas ile işe başlamalıdır.